

ПРО ШЛЯХИ МАЙБУТНЬОГО РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВІД СЛІВ ДО ДІЛА

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6201>

НИКОЛАЄНКО

Станіслав Миколайович

доктор педагогічних наук,
професор, дійсний член
(академік) НАПН України та
НААН України,
президент Національного
університету біоресурсів і
природокористування України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті йдеться про стратегію розвитку вищої освіти України (покращення якості вищої школи, співпрацю з бізнесом, реальну університетську автономію, практичну підготовку в інтересах української економіки, оборонного сектору, усього суспільства), окреслено напрями реформування вищої освіти у воєнний та післявоєнний час.

Автор наголошує на необхідності змінити командно-адміністративний, вказівний стиль на демократично-корисний у діалозі між Міністерством освіти і науки України, освітньою громадськістю, колективами університетів, Спілкою ректорів закладів вищої освіти із залученням Європейської асоціації університетів, профільних міністерств, роботодавців із метою вироблення загальних положень та світоглядних змін у питанні реформування вищої освіти України.

Детально анонсовано дієвий алгоритм забезпечення автономності університетів, яка сьогодні представлена лише на папері, зупинення практики постійного втручання в діяльність закладів вищої освіти, забезпечення фінансування базових потреб, вдосконалення механізму широкого конкурсу під час вступу до вишів, затвердження реальної державної програми вивчення англійської мови тощо.

Автор окреслив можливі механізми підвищення ролі науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та їхнього соціального захисту. Серед основних кроків удосконалення та реформування наукової сфери названо створення в Україні Агентства трансферу технологій та запропоновано класифікацію діяльності науково-дослідних установ.

Ключові слова: вища освіта України; стратегія розвитку освіти й науки; проект змін у сфері вищої освіти; автономія університетів; компетентності для майбутнього.

Незважаючи на те, що в Україні триває жорстока війна, потерпають діти, студенти, колективи закладів освіти, ми постійно думаємо над тим, чому вища освіта працює не так, як того вимагає життя. Розмірковуємо над тим, чому так штормить вищу освіту України, чому дії влади в цій царині є непослідовними й часто-густо невдалими, приходимо до одного висновку: *у державі немає єдиної стратегії розвитку освіти й науки, зокрема вищої школи*. Здавалося б, є і відповідний закон із сотнями змін, є і якась стратегія (Кабінет Міністрів України, 2022), що її затвердив уряд незадовго до широкомасштабної війни, але останні ініціативи Міністерства освіти і науки України, парламенту є настільки суперечливими, дискусійними, що від них у багатьох науково-педагогічних колективах спостерігаємо певний шок, нерозуміння та розгубленість. Громадськість тривожать наслідки непродуманих реформ. Сигнали з університетів, публікації в соцмережах свідчать про нерозуміння кроків міністерства, часто дивують неадекватні оцінки ситуації очільниками міністерства, які не збігаються з оцінками ні зарубіжних колег, ні роботодавців, ні фахівців галузі освіти. Така ситуація не може бути терпимою, її треба змінювати. Адже, як зазначалося в Тиранському комюніке Міністерської конференції Європейського

простору вищої освіти, заклади вищої освіти повинні бути безпечними просторами відкритості та різноманітності, прагнути через навчальну та дослідницьку діяльність, критичному мисленню, толерантності, ненасильству, науково обґрунтованому діалогу та мирному обміну різними перспективами (Tirana Ehea Ministerial Conference, 2024).

Тож освітянській громаді, суспільству, як повітря, потрібен діалог, обмін думками про шляхи розвитку університетів, об'єктивна оцінка запропонованих реформ.

Зазначу, що про всі ці «новації», що їх запропонували реформатори, не раз писав (Ніколаєнко, 2024d; Ніколаєнко, 2024a; Ніколаєнко, 2024b; Ніколаєнко, 2024c). Але у відповідь часто чую, що критикувати легше, а ви щось конкретне запропонуйте. Тож спробую запропонувати, адже, як писала легендарна Амелія Ергарт, найскладніше почати діяти, а все інше залежить від наполегливості (Херсонський державний університет, 2020).

Передусім з огляду на реалії дня, специфіку ухвалення рішень, зміщення центру їх прийняття в бік Офісу Президента, напевне, треба зініціювати *Указ Президента щодо невідкладних заходів із подолання кризи в освіті*. До підготовки цього документа потрібно залучити найкращих фахівців з українських університетів, роботодавців, і не допустити того, щоб його не «освоїли» грантоїди-реформатори зі своїми «космічними» ідеями.

Такий указ мусить також зупинити непомірні популістські «ініціативи» деяких народних депутатів, які терзають тіло вищої освіти своїми непередуманими і поспішними пропозиціями, руйнують університетське життя.

Доцільно перед ухваленням проекту указу провести загальнодержавну дискусію, конференцію чи освітянське віче, де об'єктивно оцінити запропоновані кроки, адже в класичну місію університету закладено його органічну функцію — розроблення стратегії, дискусія навколо розвитку як країни, так і вищої школи.

Напевне, прийшов час тісніше поєднати зусилля науковців вищої школи та Національної академії наук України в оновленні форм навчання, психолого-педагогічних методів, адже у світі на зміну традиційній моделі університетського життя, яка використовує і нині досвід Гумбольдського університету, з більшістю занять у формі подання навчального матеріалу, коли студенти беруть мінімальну участь у створенні освітніх

програм, студентів вчать, а цілі навчання обмежуються практичними уміннями й навичками, приходить модель університету «компетентностей для майбутнього» (Хмельницька, 2024). Ця модель базується на використанні методів, які стимулюють творчість, використовують проблемні, проєктні методи, командну роботу, студенти мають свободу вибору предметів та викладачів, створюють власну освітню траєкторію, реалізують принцип «студентоцентристського навчання» (student-centered learning).

Студенти мають можливість здобувати мікрокваліфікації, визнання їхніх результатів навчання за межами університету, зростає роль практичного, самостійного навчання, створення різних проєктів, роботи в команді. Більшість цих проблем досі поза увагою освітянського штабу.

Реформатори з МОН та відповідного комітету парламенту закликають громаду до переведення освіти на ринкові рейки. Нав'язують зміни абсолютно не характерні для країн Європейського Союзу (Бабак, Винницький, та ін., 2024). У жодній країні ЄС суто ринкові механізми у вищій школі не працюють, усі громадяни мають доступ до безкоштовної вищої освіти (Council Resolution, 2021). Реформи, запозичені в Канаді, Малайзії чи Сингапурі, не будуть діяти в країні, що воює і де половина населення ледь-ледь виживає.

Ми напрацювали в межах Громадської ради освітян і науковців України, Спільки ректорів закладів вищої освіти проєкт можливих змін в усій освітній сфері, проте нині хочу поділитися лише тим, що, на наш погляд, доцільно зробити у вищій школі. Ці пропозиції в багатьох випадках не раз обговорювали в засобах масової інформації, на Спільці ректорів університетів. Зрозуміло, що це все не остаточні рішення, адже пропонувати завжди легше, важче «плуга перти», адже лежачого хліба ніде немає. Тож спробуємо.

Загальні положення, світоглядні зміни

Найперше потрібен пошук і налагодження плідної, творчої взаємодії влади й освітян, науковців, залучення сил закладів вищої освіти до творення.

На що треба звернути особливу увагу? На необхідності реальної зміни взаємовідносин по лінії Міністерство освіти і науки України — заклади вищої освіти! Не пам'ятаю, коли був плідний семінар чи нарада з ректорами закладів вищої освіти. Роками не проводять підсумкові колегії з вищої освіти. Найбільша активність міністерства — це нескінченний нудний семінар із проблем

вступної кампанії. Забули в МОН про співпрацю з проректорами, завідувачами кафедр, про поширення найкращого досвіду.

На часі відновлення діалогу зі студентським самоврядуванням, створення відповідної координаційної ради. Варто перейти від командно-адміністративного, вказівного стилю до демократично-корисного спілкування, реальної університетської автономії.

Сучасний принцип управління, яке демонструє нині МОН, — конфронтаційний: *«ми все знаємо, нікого не слухаємо й не довіряємо колективам університетів, примушуємо їх робити те, що зветься «реформами». Вони (університети) — не хочуть змін, не розуміють нас розумних»*. Як повітря потрібен перехід від конфронтації до діалогу, спільного пошуку ефективних інноваційних кроків збереження і розвитку вищої школи, спираючись на досвід країн Європейського Союзу, США, Японії та інших.

Для цього потрібно, на наш погляд, утворити громадські ради за участі Спілки ректорів, профспілок закладів вищої освіти та, можливо, і Європейської асоціації університетів при Міністерстві освіти і науки України з таких напрямів:

- наука, інновації та науково-технічна політика;
- навчальна й методична робота у вищій школі;
- виховна, патріотична та фізкультурно-масова робота.

Ці громадські, професійні утворення вестимуть так необхідний діалог, залучать професіоналів-патріотів до співпраці. Їхня особливість у тому, що вони будуть вболівати за справу. Для них — це мета всього життя.

До речі, коли ми говоримо про співпрацю громадськості з владою, майбутнє нашої української освіти, доречно зауважити, що польські колеги-ректори в межах своєї національної громадської організації KRASP (Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich) розробили й подали уряду свій варіант стратегії розвитку вищої школи до 2030 року. Спілкування з польськими колегами свідчить, що співпраця із центральними органами виконавчої влади істотно поліпшилася після створення в Польщі окремого міністерства науки та вищої школи (Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego).

Кроки, спрямовані на покращення якості вищої школи, співпраці з бізнесом

Потребують коригування цілі та мета діяльності вищої освіти: *не просто забезпечувати іноземних країн-сусідів кваліфікованими кадрами, не*

виштовхувати молодь за кордон, а переорієнтувати науково-педагогічні колективи на виховання фахівців-патріотів, підвищення якості освітнього й наукового процесів, практичної підготовки в інтересах української економіки, оборонного сектору, усього суспільства.

На думку роботодавців, безвідкладно потрібно створити багаторічний прогноз кадрового забезпечення економіки країни, орієнтуючись передусім на потреби оборони й безпеки, відбудови зруйнованого війною, а також установити постійний діалог між роботодавцями та науковцями, працівниками університетів. У закладах вищої освіти України, на кожному факультеті, ННІ мусять бути створені ради роботодавців (Національний університет біоресурсів і природокористування України, n.d.). Такі ж структури повинні діяти і при освітянському штабі.

Потрібно залучити до визначення обсягів держзамовлення профільні міністерства, Асоціації роботодавців. Створити чіткий механізм вивчення потреби в кількості кадрів для розвитку продуктивних сил, спрямованих насамперед на оборону та відбудову економіки країни. Таким прогнозуванням ніхто в країні в останні роки просто не займається. А це потрібна робота.

Щоб зацікавити бізнес у підготовці кадрів, забезпечити їхній реальний вплив на зміст навчання, виконання науково-технічних розробок, розроблення нових технологій, незважаючи на війну, необхідно внести зміни до Податкового кодексу, які б дали змогу витрати на освіту та наукові дослідження, проходження практик, хоча б частково, включати у валові витрати (у межах 3-5 % фонду заробітної плати). Цей крок істотно посилить зв'язки закладів вищої освіти з бізнесом, дозволить підвищити якість підготовки фахівців, зокрема практичного складника.

Посилення автономії університетів

З автономією університетів у нас усе, як у народному прислів'ї: *млин меле — борошно буде, язик меле — біда буде. Потрібно не говорити про автономію університетів, а наповнювати реальним змістом цей ключовий університетський принцип*. У тому ж Тиранському комюніке підкреслено, що «інституційна автономія повинна забезпечити виконання місії університету: без надмірного втручання в діяльність, впроваджувати власні пріоритети щодо організації діяльності, фінансів, персоналу та академічних питань» (Tirana Ehea Ministerial Conference, 2024). Урешті-решт заклади вищої

освіти мають самостійно розпоряджатися своїми коштами. Зупинити несамовитий тиск правоохоронців на університети, які так хочуть довести свою необхідність і користь у тилу, а не на фронті, що часом від них уже немає проходу, як від комарів у лісі.

Життя вимагає вдосконалити механізм фінансування закладів вищої освіти, передбачивши водночас визначення реальних нормативів мінімального фінансування за групами спеціальностей (технічні, агробіологічні, педагогічні, економіко-гуманітарні, творчі, військові, медичні тощо). А механізм мусить забезпечити фінансування базових потреб, гарантованої, нормативної заробітної плати та комунальних платежів, хоча б на рівні 90% від потреби, не допустити руйнування матеріально-технічної бази, а вже розподіл коштів на розвиток здійснювати залежно від результатів науково-інноваційної діяльності закладів вищої освіти, оцінок роботодавців. Аналогічні механізми застосовують у Польщі, Німеччині, Словаччині.

Розкріпачити фінансово-господарську діяльність закладів вищої освіти, дати змогу самостійно розпоряджатися заробленими коштами. Не блокувати діяльність навчально-дослідних господарств через казначейство.

Треба дозволити університетам самостійно встановлювати розмір оплати праці високопрофесійним фахівцям-практикам, які не мають наукових ступенів та вчених звань. І не потрібно вводити жодних додаткових посад педагогічних працівників.

Серед наболілого і включення аграрних університетів, їхніх навчально-дослідних господарств, а також навчально-дослідних виробництв інших університетів до переліку тих підприємств, які мають право на державну підтримку, пільгові кредити.

Для країни є надважливим суворо дотримуватися ст. 72 Закону України «Про вищу освіту», яка встановлює мінімальний обсяг держзамовлення для студентів університетів (понад 51% від випуску школярів та наявності 180 студентів на 10 тисяч населення) (Закон України, 2014). Не допускати надання вишам мізерного держзамовлення (1-5 осіб), що не дає плідно працювати, враховувати суспільні потреби.

Потрібно зупинити практику постійного втручання з боку міністерства, штучного регулювання діяльності закладів вищої освіти, зокрема запровадження єдиного іспиту для вступу в магістрату-

ру, аспірантуру, передавши це право приймальним комісіям вишів. Такої практики, як нині, світ не знає.

Під час реалізації ступеневої підготовки доречно надати право вишам самостійно відбирати випускників коледжів одного профілю на скорочений термін підготовки (2-3 роки) бакалаврів, залишивши обов'язковим ЗНО з української мови.

Одним із кроків стане вдосконалення механізму широкого конкурсу під час вступу до вишів. Передбачити автоматичне заповнення бюджетних місць у разі відмови студента від навчання із числа тих, хто наступний у списку вступників.

Доцільно затвердити реальну державну програму вивчення англійської мови, починаючи з дошкільних навчальних закладів, школи. Виділити на це необхідні кошти, перепідготувати викладачів, організувати ефективні онлайн-курси, живе спілкування з носіями мови, проведення стажувань, літніх таборів тощо. Нині все це нівельовано, натомість усі зусилля зацентровано на підсумковому етапі, нагромаджуючи всілякі іспити тощо.

Воєнний стан, людські втрати вимагають переглянути запроваджені обмеження щодо терміну роботи на посадах науково-педагогічних працівників (завідувачів кафедр, деканів факультетів, директорів ННІ). Це створить умови для підтримки наукових шкіл.

Доцільно усунути розбіжності між Переліком галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, та Міжнародною системою класифікації освіти (МСКО) для гармонізації (наступності) рівнів підготовки (першого, другого з третім — науковим). Мати за пріоритет потреби української економіки, соціальної та гуманітарної сфери.

Треба не молитися на це МСКО, а як радять самі західні експерти, ставити потреби української освіти й економіки на перше місце.

Участь у регіональній політиці.

Підвищення ролі науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, соціальний захист учасників освітнього процесу

Маємо невідкладно надати ефективну допомогу, *удосконалити роботу педагогічних університетів та інститутів післядипломної освіти*. Державне замовлення на педагогічні кадри мусить відповідати перспективним потребам школи, регіону. Сконцентрувати увагу Національної академії педагогічних наук України на потребах педагогічної освіти, на нових інноваційних фор-

мах і методах викладання та використання штучного інтелекту, цифрових технологій. Використання штучного інтелекту в навчальному процесі різко зростає. За оцінками польського вченого В. Домбровського використання ChatGPT студентами складає 49 %, а викладачами 22 % (Домбровський, 2024). При цьому 17 % студентів кажуть, що вони подавали письмові роботи на оцінювання без будь-яких змін. Серед західних університетів наростає дискусія про відміну письмових робіт — курсових, дипломних, перехід на усні екзамени, співбесіди.

Суттєво слід збільшити оплату праці науково-педагогічним працівникам у педагогічних університетах, а також підняти стипендію студентам-педагогам удвічі. Виділити першочергово кошти на заміну застарілої матеріально-технічної бази, комп'ютерної техніки, ремонт гуртожитків, налагодити невідкладне забезпечення шкільними підручниками, посібниками.

Звернути особливу увагу на *соціальний захист студентства*, науково-педагогічних працівників, стан гуртожитків, щороку виділяти кошти державного бюджету на ліквідацію аварійних ситуацій, протипожежну безпеку, ліфтове господарство, сприяти університетам в організації харчування студентів, широко розвивати державно-приватне партнерство в цій царині.

У державі врешті-решт повинно бути врегульоване питання соціального статусу науково-педагогічного працівника. Не може бути, щоб заробітна плата доцента була нижчою платні вчителя, а професора — директора школи.

Окрім того абсолютно не ясною є перспектива забезпечення викладачів житлом, про це просто мовчать.

Розробляючи план відбудови держави, доцільно передбачити також і будівництво сучасних студентських гуртожитків, житла для науково-педагогічних працівників. Вибудовуючи *механізми державно-приватного партнерства*, потрібно спиратися і на міжнародний досвід, зокрема під час будівництва, передачі гуртожитків у приватну (акціонерну) власність з обов'язковим використанням їх лише молоддю, яка навчається. Розробити пільговий механізм будівництва кооперативного житла для науково-педагогічних працівників університетів за участю закладів вищої освіти, внесків працівників, використання для цього земель ЗВО.

Прийшов час переглянути постанову Кабінету Міністрів України № 191 від 3 березня 2020 р.

щодо встановлення індикативної ціни на навчання, яка згубно впливає на українську молодь, виштовхує її за кордон, позбавляє можливості здобувати вищу освіту в Україні (Кабінет Міністрів України, 2020). Поки в державі немає достатньо коштів на безоплатну освіту, ввести практику запровадження лише рекомендованих (не обов'язкових) мінімальних цін на навчання залежно від особливостей регіону. Розробити реальну систему підтримки молоді з місцевих бюджетів, пільгового кредитування молоді для здобуття вищої освіти.

Включити університети в першочергові отримувачі від Фонду гарантування вкладів залишків коштів на рахунках збанкрутілих банків.

Обов'язковим є залучення місцевих еліт до підготовки кадрів усіх рівнів. Тому треба створити в кожному регіоні комісію (раду) з розвитку продуктивних сил із числа авторитетних науковців, освітян, підприємців, депутатів різних рівнів, представників влади, проаналізувати економічний потенціал краю, його перспективи й мережу закладів вищої освіти, напрями розвитку університетів, внести пропозиції уряду щодо її удосконалення, об'єднання дрібних ЗВО, підвищення якості освітнього й наукового процесів, збереження інтелектуального потенціалу регіону.

На часі й ефективні заходи щодо викорінення нестатутних відносин у вищій школі через роз'яснювальну роботу, налагодження постійного моніторингу негативних явищ, опитування студентів, батьків тощо, оперативного реагування на виявлені недоліки. Напевно, потрібно щорічно проводити опитування студентів по всій державі стосовно порушень статутних відносин. Знайомити з їхніми результатами громадськість.

Кроки в науковій сфері

Верховній Раді України за підтримки Уряду врешті-решт визначити не кілька десятків, а три-п'ять пріоритетів науково-технічного розвитку країни. Відповідно до цього реформувати всю наукову галузь держави, наприклад: оборона й машинобудування; інформаційні технології та штучний інтелект; енергетика й будівництво; здоров'я людини та екологія; сільське господарство й харчова безпека. Відповідно до цих пріоритетів і організувати підтримку наукових досліджень. Звичайно, не можемо забувати і про гуманітарну сферу, нашу молодь.

Прийшов час урядові розглянути детально ситуацію в науковій сфері, у кожній академії наук, зупинити безлад та розтягування матеріально-

технічної бази, земель, здійснити кроки щодо посилення ролі фундаментальної та прикладної науки в житті країни, збереження наукових національних надбань. Передбачити підтримку науковців, які працюють у прикладних тематиках, трансфері нових технологій.

Вкотре пишу про необхідність функціонування дослідницьких університетів, діяльність яких регламентована ст. 30 Закону «Про вищу освіту». Ідея Міністерства освіти і науки збільшувати години науково-педагогічного навантаження на науку без фінансового забезпечення — є безперспективною. А в кошторисі західного дослідницького університету доля наукових витрат сягає до 25 %, тоді як нині у нас — 1-2 %. Слід серйозно займатися спільно з бізнесом створенням технопарків, інноваційних зон.

Уважаємо за необхідне створити в Україні *Агентство трансферу технологій*, надати йому відповідний статус. Це сприятиме подоланню відстані між науковими розробками та бізнесом.

На часі ретельний і бережний аналіз діяльності науково-дослідних установ, їх варто розділити, умовно, на *три категорії*. До *першої категорії* зарахувати ті, що відповідають стратегічній програмі розвитку країни, здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження, отримують максимальну бюджетну підтримку. *Друга група* — ті, що на державно-приватній основі працюють в інтересах бізнесу, отримують часткову підтримку бюджету. *Третя* — наукові заклади, які виявилися неконкурентними, невитребуваними, їх передають до університетів, на базі яких створюють інноваційні комплекси.

Проаналізувати ситуацію із діяльністю Національного фонду досліджень України. Збільшити в разі його фінансування, проте доцільно залишити фінансування університетської науки через Міністерство освіти і науки України, оскільки фонд не може ефективно контролювати використання коштів та проводити експертизу наукових робіт. І він, вільно чи невільно, тяжіє до наукових установ Національної академії наук України.

І насамкінець. Серйозно, по-державному займатися проблемами освіти й науки як стратегічними галузями. Зупиняти дитяче ставлення до цих проблем.

Усіма цими питаннями повинен опікуватися профільний віцепрем'єр-міністр. Освіта й наука повинні бути основою його діяльності, а не сорок п'ятим обов'язком, як нині. Переконані, досвід, набутий у 2005-2007 роках під час реалізації

програми «Сім кроків для виходу освіти з кризи», стане в нагоді (Сім кроків для виходу освіти з кризи: пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні, 2001).

Брак необхідних коштів, втрати від агресії росії примушують українське суспільство до консолідації, єдності дій та помислів. Іншого не дано.

Запропоновані кроки не є вичерпними, але, як написано у Святому Письмі, — *дорогу осилить той, хто йде!*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бабак, С., Винницький, М., Ліскі, І., Бугров, В., Квіт, С., Семенова, К., & Мерещук, В. (2024, 18 червня). *За крок до катастрофи? Якою є і якою має бути вища освіта в Україні*. LB.ua. https://lb.ua/society/2024/06/18/619388_krok_katastrofi_yakoyu_je_i_yakoyu_maie.html
- Домбровський, В. (2024, 9 липня) Вплив штучного інтелекту на організацію освітнього процесу, ChatGPT 4.0. *Матеріали Польсько-української школи стратегічного управління у вищій освіті для ректорів*. Пабіяніце, 3.
- Закон України «Про вищу освіту». (2014, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Кабінет Міністрів України. (2020, 3 березня). *Деякі питання запровадження індикативної собівартості* (191). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-p>
- Кабінет Міністрів України. (2022, 23 лютого). *Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки* (286-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-p>
- Національний університет біоресурсів і природокористування України. (n.d.) *Рада роботодавців*. <https://nubip.edu.ua/node/21573>
- Ніколаєнко, С. (2024а, 14 червня). *І знову про реформу вищої школи*. LB.ua. https://lb.ua/blog/stanislav_nikolaienko/618814_i_znovu_pro_reformi_vishchiy_shkoli.html
- Ніколаєнко, С. (2024b, 3 липня). *Куди йти вищій освіті України*. LB.ua. https://lb.ua/blog/stanislav_nikolaienko/622232_kudi_yti_vishchiy_osviti_ukraini.html
- Ніколаєнко, С.М. (2024c). Деякі погляди на сучасне реформування вищої освіти в Україні: «...На голову чобіт, а на ноги шапку» (Григорій Сковорода). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(1), 1-10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6114>
- Ніколаєнко, С. (2024d, 3 травня). *Куди реформатори намагаються розвернути вищу освіту*. LB.ua. https://lb.ua/blog/stanislav_nikolaienko/611469_kudi_reformatori_namagayutsya.html
- Сім кроків для виходу освіти з кризи: пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні. (2001). *Освіта, 26 вересня – 3 жовтня*, 6-7.
- Херсонський державний університет. (2020, 28 квітня). *Як долати перешкоди на шляху досягнення мети?*

<https://www.kspu.edu/PrintVersion.aspx?newsId=11747&lang=uk>

Хмельницька, Є. (2024, 8 липня). Моделі організації навчання. Чи загрожує університетам зростання тенденції неадекватності вищої освіти? *Матеріали Польсько-української школи стратегічного управління у вищій освіті для ректорів*. Пабіяніце, 3-4.

Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) 2021/C 66/01. (2021). *Official Journal*, C 66, 1-21.

CELEX: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226(01))

Tirana Ehea Ministerial Conference. (2024, May 29-30). *Tirana Communiqué*. <https://eha2024tirane.al/wp-content/uploads/2024/06/Tirana-Communique.pdf>

ON THE WAYS OF THE FUTURE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN UKRAINE: FROM WORDS TO ACTIONS

Stanislav Nikolaienko

DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, of NAAS of Ukraine, President of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article deals with the strategy for developing higher education in Ukraine (improving the quality of higher education, cooperation with business, real university autonomy, practical training in the interests of the Ukrainian economy, defence sector, and society as a whole). The directions of reforming higher education in wartime and postwar times are outlined.*

The author emphasizes the need to change the command-administrative, directive style to a democratic-beneficial one in the dialogue between the Ministry of Education and Science of Ukraine, the Union of Rectors of Higher Education Institutions, with the involvement of the European University Association, relevant ministries, and employers in order to develop general provisions and ideological changes in the issue of reforming higher education in Ukraine.

The article describes in detail an effective algorithm for ensuring the autonomy of universities, which is currently represented only on paper, stopping the practice of constant interference in the activities of higher education institutions, ensuring funding for basic needs, improving the mechanism of a broad competition for admission to universities, approving a real state programme for learning English, etc.

The author outlines possible mechanisms for enhancing the role of scientific and pedagogical staff of higher education institutions and the social protection of participants in the educational process. Among the main steps for improving and reforming the scientific sphere, the author names the establishment of a Technology Transfer Agency in Ukraine and proposes a classification of activities of research institutions.

Keywords: *higher education in Ukraine; strategy for developing education and science; project of changes in higher education; university autonomy; competences for the future.*

Дата публікації: 13 серпня 2024 р.

Опубліковані матеріали відображають позицію автора, яка може не збігатися з думкою редакційної колегії видання.